

לפרשת בא – תשע"ז

הגאולה שבתוך הגלות

הרב יחזקאל פרנקל

פרשת בא היא פרשת הגאולה בפועל אך פרטי התוכנית על שלביה הופיעו בפרשת וארא, ויש לקרוא אותם בתשומת לב ורגישות כדי להבין את מציאות חיינו - בימינו. על הפסוק "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי יְדֹנָד אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם" דרשו חז"ל שיש בו ארבע לשונות של גאולה: 'מניין לארבעה כוסות. רבי יוחנן בשם ר' בנייה, כנגד ארבע גאולות: לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' והצלת... וגאלתי... ולקחתי' (ירושלמי, פסחים דף ס"ח/ב) כיון שכך אמרו, 'ארבע גאולות', ברור שיש בכל לשון מאלו ביטוי לגאולה בפני עצמה. אלא שלמעשה, דבר גדול מאד למדה אותנו התורה בכך שמיקמה מבחינה גיאוגרפית את ארבעת הלשונות הללו בתוככי ארץ מצרים ורק בלשון הרביעית מבוטא ענין היציאה הפיזית מארץ מצרים – אל המדבר. עוד לא אל ארץ ישראל.

בשורה נפשית נוקבת יש כאן עבור אלו ש'גאולה' עבורם משמעה משיח, בית מקדש, נביא, מלך, סנהדרין, ארץ ישראל השלמה ועוד: גם אלו עוד יגיעו, אבל מי שמדבר בשם ה' ראוי שילמד את שפתו, לשון הקודש, שניתן לקרוא גאולה גם למצב של הסרת עול הגויים מעלינו, גם בעודנו בינם בארצות אויבינו.

כי מדרגות מדרגות לגאולה, כפי שלמדנו היטב בפיוט 'דיינו' של ליל הסדר: איננו מסתפקים בפחות מהכי טוב, אך איננו כופרים בטובה להכחיש את שרואות עינינו, עם כל שאיפתנו ליותר

בסנה הבוער שפגש משה במדבר הסביר הקדוש ברוך הוא את שלבי ההינקות של עם ישראל משעבוד הגלויות ולפני הכל: 'רָאָה רְאִיתִי אֶת עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֹתִי אֶת מִכְאָבָיו' – וככה אי אפשר להמשיך. הדבר החשוב לקב"ה הוא קודם כל מצבו של עם ישראל, סבלו, מצוקתו, עניו ומכאוביו. ומה עם תורה? ומה עם ארץ ישראל? ומתי יבנה המקדש?

רק לאחר הפסקת המכאובים, כשייצאו ממצרים יתקיים בהם 'וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים' ויקבלו תורה.

ורק לאחר ההתהלכות אחריו במדבר תגיע גם ההגעה לארץ זבת חלב ודבש, כאמור: 'וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נְשָׂאתִי אֶת יְדֵי לְתֹת אֶתָּה לְאֲבֹרָהּ לְיִצְחָק וְלִיעֶקֶב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם' - וגם תור המקדש יגיע... כעבור 'ארבע מאות ושמונים שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים'.

אי אפשר לדבר על גאולה ללא הקשבה לכאב, ללא שמיעת הצועקים ובלא לדעת לעמקם את המכאובים. המתיימר לגאול עם בעוד עיניו נשואות רק אל עתידותיו בלא רגישות לקשיי ההווה שלו – ספק גדול אם הוא עומד בסטנדרטים של הגואל הראשון, שהוא ה'מודל' לגואל האחרון: 'אמר רבי יצחק מהו 'וירא ה' כי סר לראות' אמר הקב"ה סר וזעף הוא זה לראות בצערן של ישראל במצרים לפיכך ראוי הוא להיות רועה עליהן. מיד, ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה! שמות רבה פרשה ב' פסוק ו'.

והדברים אמורים לא פחות לימינו מאשר לימי צאתנו מארץ מצרים, מפני שאמרו חז"ל: 'כגואל ראשון כך גואל אחרון'. קהלת רבה פרשה א' פסוק כ"ח. יש קשר עמוק בין הגאולות, והרוצה לעסוק בהגדרת הגאולה האחרונה ישוב להעמיק במציאותנו במצרים - בגאולה הראשונה.